

І СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну	
Повна назва навчальної дисципліни	Лідерство та управління командою
Повна офіційна назва закладу вищої освіти	Сумський державний університет
Повна назва структурного підрозділу	Кафедра управління
Розробник(и)	Смоленніков Д.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри управління Євдокимова А.В., к.т.н., старший викладач кафедри управління
Рівень вищої освіти	перший рівень вищої освіти, НРК – 7 рівень, QF-LLL – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл другий рівень вищої освіти, НРК – 8 рівень, QF-LLL – 7 рівень, FQ-EHEA – другий цикл
Семестр вивчення навчальної дисципліни	Без обмежень
Обсяг навчальної дисципліни	Обсяг дисципліни становить 5 кредитів ЄКТС, 150 годин, з яких 32 годин становить контактна робота з викладачем (16 години лекцій, 16 години практичних занять), 118 годин становить самостійна робота, атестація, контрольна робота, іспит
Мова(и) викладання	Українська мова
2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі	
Статус дисципліни	Вибіркова дисципліна загальної підготовки
Передумови для вивчення дисципліни	Передумови відсутні
Додаткові умови	Додаткові умови відсутні
Обмеження	Обмеження відсутні
3. Мета навчальної дисципліни	
Метою навчальної дисципліни є сприяння виявленню та розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти, формування загальних компетентностей щодо використання інструментів лідерства у професійній діяльності, здатності працювати у міждисциплінарній команді, а також оволодіння практичними інструментами організації ефективної команди та розподілу ролей, управління командою як системою.	
4. Зміст навчальної дисципліни	
ТЕМА 1. ЛІДЕРСТВО ТА ЛІДЕРИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
Поняття, основні категорії. Сутність лідерства та управління, головні відмінності. Портрет сучасного лідера. Роль лідера в глобальному світі та на мікро-рівні. Сучасне бізнес-середовище, внутрішня та зовнішнє середовище організації. Задачі лідера.	

Лідерство та прийняття рішень. Теорія Х та теорія Y. Щоденне лідерство. Історія лідерства. Організаційне лідерство. Приклади успішних компаній.

ТЕМА 2. ТИПОЛОГІЯ ЛІДЕРСТВА

Експертне, емоційне та ситуаційне лідерство. Віртуальне лідерство. Трансформаційні та транзакційні лідери. Класифікація лідерів. Обов'язки менеджера та керівника, відмінність керівника від лідера. Психотип лідера. Типи особистостей та лідерство. Політичне лідерство. Редизайн лідерства. Типи лідерства за М.Вебером

ТЕМА 3. ЛІДЕРСТВО ТА ІНДИВІДУАЛЬНЕ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Умови прийняття рішень: визначеність, невизначеність, ризик та конфлікт. Прийняття рішень в умовах ризику. Дерево рішень. Евристичні методи прийняття рішень. Ефект якоря, боротьба з якорями. Рамкування. Творче прийняття рішень, креативність і лідерство. Прийняття рішень в умовах конфлікту. Вирішальні правила. Метод аналізу ієрархій.

ТЕМА 4. ПРИЙНЯТТЯ ГРУПОВИХ РІШЕНЬ

Особливості групового прийняття рішень. Втрата процесу. Проблема складу групи. Проблема участі. Проблема впливу. Властивості групи. Негативні ефекти в групі. Методики розроблення групового рішення. Метод Дельфі. Метод аналогій. Морфологічний метод. Метод «635». Метод модерацій. «Мозковий штурм» та його модифікації. Психологічні аспекти групових рішень. Групові ефекти

ТЕМА 5. ПОНЯТТЯ КОМАНДИ, ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ЕФЕКТИВНИХ КОМАНД

Підходи до визначення команди. Основи відмінності між командою та групою. Ключові характерні ознаки команди. Принципи організації командної форми робіт. Цілі та ролі в команді. Психологічні явища в команді. Різновиди команд. Фактори ефективної роботи команди. Критерії ефективної команди. Підходи до формування команди. Формування команди зі своїх та зовнішніх співробітників. Фактори ефективного досягнення цілей при формуванні команди. Приклади ефективних команд в бізнесі. Підбір та оцінка команди.

ТЕМА 6. РОЗПОДІЛ РОЛЕЙ В КОМАНДІ

Дві основні ролі в команді. Принципи розподілу ролей в команді. Ролі в команді за Річардом Дафтом. Фактори, що визначають ролі в команді. Психологічні типи. Теорія командних ролей Реймонда Белбіна. Зміна ролей. Типи команд.

ТЕМА 7. ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ КОМАНДИ

Психологічна сумісність в команді. Основні етапи функціонування команди. Стадії розвитку команди за Брюсом Тукманом. Проектні команди. Життєвий цикл команди проекту.

ТЕМА 8. МОТИВАЦІЯ ТА ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ КОМАНДОЮ

Закон ефекту. Теорія очікування. Форми керівництва командою. Методи зміцнення команди. Фактор довіри у команді. Управління конфліктами. Класифікація конфліктів. Варіанти поведінки у конфлікті. Переговори як інструмент вирішення конфлікту. Моніторинг ефективності команди. Стили управління персоналом. Технології управління людськими ресурсами.

5. Очікувані результати навчання навчальної дисципліни	
Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:	
РН1.	Демонструвати навички взаємодії, лідерства, командної роботи
РН2.	Приймати індивідуальні та групові рішення, пропонуючи обґрунтовані варіанти розв'язання проблеми
РН3.	Розробляти власні ідеї та оцінювати ідеї інших
РН4.	Виконувати функціональні обов'язки в групі, розподіляти ролі в команді
РН5.	Ефективно управляти командою, вирішувати конфліктні ситуації
6. Види навчальної діяльності та навчальних занять	
6.1 Види навчальних занять	
<p>Видами навчальних занять при вивченні дисципліни є лекції (Л), практичні заняття (ПЗ) та самостійне вивчення (СРС):</p> <p>ТЕМА 1. ЛІДЕРСТВО ТА ЛІДЕРИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ</p> <p>Л1. Поняття, основні категорії. Сутність лідерства та управління, головні відмінності. Портрет сучасного лідера. Роль лідера в глобальному світі та на мікро-рівні. Сучасне бізнес-середовище, внутрішня та зовнішнє середовище організації. Задачі лідера. Лідерство та прийняття рішень. Теорія Х та теорія Y. Щоденне лідерство</p> <p>СРС1. Історія лідерства. Організаційне лідерство. Приклади успішних компаній.</p> <p>ТЕМА 2. ТИПОЛОГІЯ ЛІДЕРСТВА</p> <p>Л2. Експертне, емоційне та ситуаційне лідерство. Віртуальне лідерство. Трансформаційні та транзакційні лідери. Класифікація лідерів. Обов'язки менеджера та керівника, відмінність керівника від лідера. Психотип лідера. Типи особистостей та лідерство</p> <p>СРС2. Політичне лідерство. Редизайн лідерства. Типи лідерства за М.Вебером</p> <p>ПЗ1, ПЗ2. Практикум «Лідерство»</p> <p>ТЕМА 3. ЛІДЕРСТВО ТА ІНДИВІДУАЛЬНЕ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ</p> <p>Л3. Умови прийняття рішень: визначеність, невизначеність, ризик та конфлікт. Прийняття рішень в умовах ризику. Дерево рішень. Евристичні методи прийняття рішень. Ефект якоря, боротьба з якорями. Рамкування. Творче прийняття рішень, креативність і лідерство.</p> <p>СРС3. Прийняття рішень в умовах конфлікту. Вирішальні правила. Метод аналізу ієрархій.</p> <p>ТЕМА 4. ПРИЙНЯТТЯ ГРУПОВИХ РІШЕНЬ</p> <p>Л4. Особливості групового прийняття рішень. Втрата процесу. Проблема складу групи. Проблема участі. Проблема впливу. Властивості групи. Негативні ефекти в групі. Методики розроблення групового рішення. Метод Дельфі. Метод аналогій. Морфологічний метод. Метод «635». Метод модерацій. «Мозковий штурм» та його модифікації.</p> <p>СРС4. Психологічні аспекти групових рішень. Групові ефекти</p>	

ТЕМА 5. ПОНЯТТЯ КОМАНДИ, ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ЕФЕКТИВНИХ КОМАНД

Л5. Підходи до визначення команди. Основи відмінності між командою та групою. Ключові характерні ознаки команди. Принципи організації командної форми робіт. Цілі та ролі в команді. Психологічні явища в команді. Різновиди команд. Фактори ефективної роботи команди. Критерії ефективної команди. Підходи до формування команди. Формування команди зі своїх та зовнішніх співробітників. Фактори ефективного досягнення цілей

при формуванні команди

СРС5. Приклади ефективних команд в бізнесі. Підбір та оцінка команди.

ПЗ3, ПЗ4. Практикум «Командоутворення»

ТЕМА 6. РОЗПОДІЛ РОЛЕЙ В КОМАНДІ

Л6. Дві основні ролі в команді. Принципи розподілу ролей в команді. Ролі в команді за Річардом Дафтом. Фактори, що визначають ролі в команді. Психологічні типи.

Теорія командних ролей Реймонда Белбіна.

СРС6. Зміна ролей. Типи команд.

ТЕМА 7. ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ КОМАНДИ

Л7. Психологічна сумісність в команді. Основні етапи функціонування команди.

Стадії розвитку команди за Брюсом Тукманом.

СРС7. Проектні команди. Життєвий цикл команди проекту.

ПЗ5, ПЗ6. Практикум «Стадії становлення та розвитку команди»

ТЕМА 8. МОТИВАЦІЯ ТА ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ КОМАНДОЮ

Л8. Закон ефекту. Теорія очікування. Форми керівництва командою. Методи зміцнення команди. Фактор довіри у команді. Управління конфліктами.

Класифікація конфліктів. Варіанти поведінки у конфлікті. Переговори як інструмент вирішення конфлікту. Моніторинг ефективності команди.

СРС8. Стилi управління персоналом. Технології управління людськими ресурсами.

ПЗ7, ПЗ8. Практикум "Управління конфліктами в командах"

6.2 Види навчальної діяльності, що формують навчальне навантаження здобувача вищої освіти

НД 1. Підготовка до лекційних тем 1-8.

НД 2. Підготовка до опитувань (відкриті запитання, тести, в тому числі із застосуванням власних мобільних пристроїв) до тем 1-6.

НД 3. Підготовка до I модульного контролю (тестування) за матеріалами лекцій (теми 1-8) та II модульного контролю (відкриті питання) за матеріалами практичних занять.

НД 4. Самопрезентація

НД 5. Командна робота, ділові ігри, мозковий штурм, вирішення кейсів на практичних заняттях

7. Методи викладання, навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1. Інтерактивні лекції, лекції-обговорення із використанням електронних засобів навчання (мультимедійне обладнання);

МН2. Дискусії та семінари (індивідуальна та групова форма роботи);

МН3. Ділові ігри, командне вирішення завдань (групова форма роботи);

МН4. Опитування, в тому числі із використанням електронних засобів навчання (в тому числі, власних мобільних пристроїв).

Інтерактивні лекції, лекції-обговорення із використанням електронних засобів навчання надають студентам можливість акумулювати та використовувати свої знання та розуміння базових принципів лідерства та командування, індивідуального та групового прийняття рішень (РН2, РН5), а також правильно використовувати понятійний апарат задля ефективної комунікації в команді (РН1, РН4), створення власних ідей вирішення проблеми (РН3).

Дискусії та семінари передбачають набуття навичок із оцінки існуючих та генерування нових ідей та їх оцінювання (РН3), пошуку шляхів ефективного управління командою та вирішення конфліктних ситуацій (РН5).

Ділові ігри, командне вирішення завдань дозволяють набутти практичних навичок Виконувати функціональні обов'язки в групі, розподіляти ролі в команді (РН4), та інтегральної компетентності взаємодії, лідерства та командної роботи (РН1).

Опитування, в тому числі із використанням електронних засобів навчання, дозволяють систематизувати отримані знання та навички.

8. Методи та критерії оцінювання

8.1. Критерії оцінювання

Критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається за допомогою якісних критеріїв та трансформується в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової шкали. Під час проведення контрольних заходів використовується 100-бальна шкала оцінювання з можливістю переведення в інші:

Шкала оцінювання ECTS	Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
A	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	$90 \leq RD \leq 100$
B	Вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	$82 \leq RD < 89$
C	Загалом правильна робота з певною кількістю помилок		$74 \leq RD < 81$
D	Непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	$64 \leq RD < 73$
E	Виконання задовольняє мінімальні критерії		$60 \leq RD < 63$
FX	Можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$35 \leq RD < 59$
F	Необхідний повторний курс з навчальної дисципліни		$RD < 34$

8.2 Методи формативного оцінювання

За дисципліною передбачені такі методи формативного оцінювання:

- опитування та усні коментарі викладача за його результатами;
- настанови викладача в процесі виконання групових завдань;
- обговорення та взаємооцінювання студентами виконаних практичних завдань, ситуаційних вправ, роботи в групах;
- обговорення та самооцінювання самопрезентації

8.3 Методи сумативного оцінювання

Оцінювання протягом семестру проводиться у формі письмових опитувань, модульних контролів. Всі роботи повинні бути виконані самостійно. Всі результати оцінювань в режимі реального часу відображаються в електронному журналі успішності.

Оцінка здобувача вищої освіти формується таким чином

- СО1. Опитування студентів на лекціях (28 балів)
- СО2. Опитування студентів на практичних заняттях (22 бали)
- СО3. Модульні контролі (50 балів)

Пропуск занять відпрацьовується належним чином протягом двох тижнів після пропуску.

Форма підсумкового контролю – диференційований залік, що проводиться за сумациєю отриманих балів протягом курсу.

9. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

9.1 Засоби навчання

Навчальний процес потребує використання мультимедійного проектора (ЗН1), навчального простору, в якому меблі можуть бути переміщені в ході заняття (ЗН2)

9.2 Інформаційне та навчально-методичне забезпечення

Основна література

1. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник / О.Г. Романовський, Т.В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко – Харків, 2017 р. – 100 стор.

http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/31806/1/Romanovskyi_Teoriia_i_praktyka_formuvanni_a%20lidera_2017.pdf

2. Сергеева Т.В., Дорін Фестеу, Гейл Роунтрі. Лідерство і командна робота: Навчальний посібник. – Харків: ХНУБА, 2014. – 124 с.

http://startup.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/IDP_Leadership_ua_d.pdf

3. Скібіцька Л. І. Лідерство та стиль роботи менеджера : навч. посіб. – К. : ЦУЛ, 2009. – 192 с.

4. Морозов, В. В. Формування, управління та розвиток команди проекту (поведінкові компетенції) : навч. посіб. / В. В. Морозов, А. М. Чередніченко, Т. І. Шпильова. – К. : Таксон, 2009. – 464 с.

Допоміжна література

1. Лідерство у діяльності керівника освітньої організації / О. І. Бондарчук, О. О. Нежинська : спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі

післядипломної педагогічної освіти. – К., 2017. – 36 с.

http://lib.iitta.gov.ua/709755/1/%D0%A1%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81_%D0%B2%20%D0%95%D0%91.pdf

2. Розвиток лідерства / Л. Бізо, І. Ібрагімова, О. Кікоть, Є. Барань, Т. Федорів ; за заг. ред. І. Ібрагімової. — К. : Проект «Реформа управління персоналом на державній службі в Україні», 2012. — 400 с.

<http://www.ucs-hrm.org.ua/download-document/351-navchalniy-posibnik-rozvitok-liderstva.html>

3. «Від керівника до лідера: практичні поради для директорів шкіл та керівників відділів освіти» : посібник-путівник. 2019.

<https://www.prostir.ua/?library=vid-kerivnyka-do-lidera-praktychni-porady-dlya-dyrektoriv-shkil-ta-kerivnykiv-viddiliv-osvity-posibnyk-putivnyk>